CZU: 82.09:81`373.612.2

TIMPUL – O COMPONENTĂ A IMAGINARULUI POETIC A LUI EMIL LOTEANU

Satvir – Cor SINGH
Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM
https://orcid.org/0009-0003-5325-5672

Rezumat
Imaginarul poetic este o dimensiune esențială a literaturii, reprezentând un ansamblu de imagini, simboluri și structuri metaforice prin care poetul își exprimă percepția asupra lumii și existenței. Mai mult decât un simplu instrument estetic, imaginarul poetic este o experiență subiectivă, prin care autorul transcende realitatea imediată și creează un univers personal. Criticii literari, precum Gilbert Durand și Jean-Jacques Wunenburger, evidențiază rolul imaginarului ca spațiu al posibilităților infinite, unde se întâlnesc realul și irealul, conștientul și inconștientul.
Emil Loteanu se remarcă prin complexitatea și originalitatea imaginilor sale poetice, care combină elemente tangibile cu noțiuni abstracte. Natura este frecvent prezentă în poezia sa, simbolizând atât stări emoționale, cât și teme universale, precum timpul sau destinul. Loteanu explorează timpul ca dimensiune dublă – atât cadru necesar al existenței, cât și inamic care erodează frumusețea și valoarea. Prin condensarea expresivă și utilizarea simbolurilor, poetul creează o poezie dinamică, plină de profunzime emoțională și intelectuală, care provoacă cititorul să contemple propria relație cu timpul și mortalitatea. Imaginarul său poetic devine astfel o punte între experiențele personale și semnificațiile universale, consolidându-i unicitatea în peisajul literar.
Cuvinte-cheie: *imaginar poetic, simbol, metaforă, arhetip, timp, memorie, emil loteanu, subiectivitate, condiția umană.*

Abstract
The poetic imagery is an essential dimension of literature, representing a collection of images, symbols, and metaphorical structures through which the poet expresses their perception of the world and existence. More than a mere aesthetic tool, poetic imagery is a subjective experience through which the author transcends immediate reality and creates a personal universe. Literary critics, such as Gilbert Durand and Jean-Jacques Wunenburger, highlight the role of imagery as a space of infinite possibilities where reality and unreality, consciousness and the unconscious intersect.
Emil Loteanu stands out for the complexity and originality of his poetic imagery, blending tangible elements with abstract notions. Nature frequently appears in his poetry, symbolizing emotional states and universal themes such as time and destiny. Loteanu explores time as a dual dimension—both a necessary framework for existence and an enemy that erodes beauty and value. Through expressive conciseness and the use of symbols, the poet crafts dynamic poetry filled with emotional and intellectual depth, prompting readers to reflect on their relationship with time and mortality. His poetic imagery thus becomes a bridge between personal experiences and universal meanings, solidifying his uniqueness in the literary landscape.
Keywords: *poetic imagery, symbol, metaphor, archetype, time, memory, Emil Loteanu, subjectivity, human condition.*

Imaginarul poetic reprezintă una dintre cele mai complexe și esențiale dimensiuni ale literaturii, fiind înțeles ca ansamblu de imagini, simboluri și structuri metaforice prin care un

poet își exprimă percepția despre lume și existență. Acesta este un concept care transcede simpla utilizare a imaginilor literare pentru a crea frumosul sau pentru a transmite o idee. În imaginarul poetic se conturează o lume interioară și personală a autorului, o lume care se situează la intersecția dintre percepție, experiență, memorie, cultură și sensibilitate. Imaginarul nu este doar o tehnică literară, ci o experiență subiectivă, o modalitate prin care poetul transcende realitatea imediată și creează un univers propriu, poetic.

În literatură și în special în poezie, imaginarul este legat de felul în care autorul își construiește un univers care poate să reflecte sau să depășească realitatea.

Victoria Fonari în articolul său „*Mito-foria: o componentă a imaginarului în studiul lui Jean-Jacques Wunenburger*” menționează: „Studiul Imaginarului, realizat de exegetul în domeniu Jean-Jacques Wunenburger, include o privire de ansamblu în modalitățile interpretative ale mitului, explicând importanța acestuia în dezvoltarea imaginarului, care denotă o capacitate umană de a coagula realul cu irealul pentru a dezvălui factorul cognitiv-explicativ, însoțit de orizonturile înțelegerii. Deși noțiunile propuse spre examinare ar putea să fie o escapadă subiectivă, autorul își structurează principiile foarte riguros. Astfel, imaginarul în investigația eruditului profesor Jean-Jacques Wunenburger este unul obiectiv prin argumente, selecție, structură și implicare personală în a nu cădea pradă unor umpluturi retorice.” [3, 55]

Criticii literari au abordat conceptul de imaginar poetic din diverse perspective, fiecare aducând nuanțe și interpretări proprii. Gilbert Durand, un antropolog și filosof francez, consideră „imaginarul poetic ca o viziune reunificatoare a conștientului și a inconștientului. În viziunea sa, imaginarul este un spațiu al posibilităților infinite, în care reprezentarea se lasă modelată de impulsurile subiectului.” [2, 77]

O abordare mai recentă pune accent pe dimensiunea personală a imaginarului poetic, subliniind modul în care fiecare poet își proiectează propriile experiențe și trăiri interioare în creațiile sale.

Elemente-cheie ale imaginarului poetic sunt imaginea poetică, simbolul, miturile și arhetipurile, subiectivitatea, transfigurarea realității.

Imaginea poetică este piatra de temelie a universului imaginar creat de poet, fiind modalitatea prin care autorul reușește să exprime idei, sentimente și experiențe într-un mod evocator și profund. Ea se bazează pe figurile de stil, precum metaforele, comparațiile, personificările sau metonimiile, pentru a conferi o dimensiune simbolică sau emoțională elementelor prezentate. Astfel, o simplă floare poate deveni un simbol al efemerității vieții, iar un peisaj de toamnă poate sugera trecerea timpului sau melancolia. În acest sens, imaginea poetică devine un vehicul al introspecției și al explorării profunzimilor sufletești, oferind o nouă percepție asupra realității.

Simbolul reprezintă unul dintre cele mai importante elemente ale imaginarului poetic, datorită capacității sale de a concentra o întreagă rețea de semnificații într-o singură imagine sau idee. În mod esențial, simbolul transcende valoarea sa literală, deschizând ușa către un orizont mai vast de interpretare. De exemplu, în literatura universală lumina și întunericul sunt simboluri arhetipale ale cunoașterii și, respectiv, necunoașterii sau fricii. Însă un simbol poate avea și valențe culturale specifice, legate de tradiții, istorie sau religie, ceea ce îi conferă o complexitate și o bogăție interpretativă aparte. În poezie, simbolurile sunt adesea ambigue, permițând multiple straturi de înțelegere, care se dezvăluie treptat în funcție de contextul în care sunt folosite și de sensibilitatea cititorului. Printr-un simplu simbol, poetul poate sugera teme majore precum viața,

moartea, iubirea, timpul sau divinitatea. În plus, simbolurile au o putere evocatoare aparte, provocând reacții emoționale și intelectuale simultan.

Imaginarul poetic este adesea hrănit de *mituri și arhetipuri*, care oferă teme și modele universale, recunoscute de către oameni din toate colțurile lumii și de-a lungul timpului. De exemplu, mitul lui Orfeu, care coboară în infern pentru a-și salva iubita, a inspirat nenumărate opere poetice, fiind o metaforă a sacrificiului și a iubirii tragice. Arhetipurile, precum eroul, mama, umbra sau înțeleptul, sunt structuri universale ale imaginației umane, care se repetă în diferite forme în povești și poeme, oferind o ancoră comună pentru cititori și creatori deopotrivă.

Astfel, imaginile poetice devin un mijloc de comunicare a emoțiilor intime și a percepțiilor unice asupra lumii, care variază de la un autor la altul.

Această dimensiune subiectivă face ca fiecare operă poetică să fie distinctă și inimitabilă, oferind cititorilor o fereastră către universul interior al autorului. Poezia subiectivă creează o relație intimă între autor și cititor, permițând o înțelegere profundă a modului în care poetul percepe lumea. Totodată, subiectivitatea poate conferi textului poetic o flexibilitate interpretativă, întrucât fiecare cititor poate găsi în versuri o reflecție a propriilor sale trăiri și experiențe. Realitatea devine astfel un punct de plecare, dar nu un scop în sine; poetul creează o lume proprie, guvernată de alte legi decât cele ale lumii fizice.

Emil Loteanu**,** un poet marcant al literaturii române, este cunoscut pentru bogăția și complexitatea imaginilor poetice pe care le construiește. Acestea reprezintă o adevărată semnătură stilistică, contribuind la crearea unui univers poetic unic și memorabil.

Imaginile poetice create de Emil Loteanu sunt caracterizate printr-o sinteză subtilă între elementele concrete, tangibile și cele abstracte, simbolice. El utilizează imagini vizuale și senzoriale din realitatea cotidiană, pe care le combină cu noțiuni abstracte pentru a reda stări emoționale complexe. Această sinteză creează un univers poetic în care realitatea se transformă într-o metaforă, iar lucrurile obișnuite capătă o semnificație filosofică sau existențială. Poetul menționează că „Metafora este cu mult mai apropiată cinematografiei decât proza… În creaţia mea eu nu pot să trag un hotar exact între poezie şi cinematografie. Indiscutabil, arta cinematografică asimilează multe din domeniul poeziei. Dar şi ea îmbogăţeşte mult poezia” [4, 192]. De exemplu, în poemele sale, peisajele naturale, precum cerul sau pământul, devin simboluri ale transcendenței sau ale destinului uman. Loteanu reușește să îmbine experiențele senzoriale imediate, cum ar fi mirosurile, sunetele sau culorile, cu reflecții profunde asupra condiției umane. Această *dualitate dintre concret și abstract* creează un efect de profunzime poetică, în care cititorul este invitat să descopere sensuri multiple. Astfel, o imagine simplă de natură poate fi percepută în același timp ca o reflectare a stărilor interioare ale personajelor sau ca o meditație asupra vieții și morții. Acest procedeu de sinteză între concret și abstract nu doar că îmbogățește universul poetic, ci îl face accesibil și evocator pentru cititor. Imaginarul lui Loteanu nu este unul pur abstract sau metafizic, ci se ancorează întotdeauna într-o realitate tangibilă, pe care o transformă treptat într-un simbol universal. Această tehnică îi conferă poeziei sale o accesibilitate emoțională și intelectuală, creând un echilibru perfect între realism și simbolism.

Imaginile poetice ale lui Emil Loteanu sunt intens încărcate *simbolic*, fiind adesea purtătoare ale unor semnificații adânci și universale. Loteanu folosește simboluri pentru a reda teme majore precum destinul, dragostea, suferința sau natura ciclică a vieții. De exemplu, elemente naturale precum vântul, apa sau focul capătă în poeziile sale o semnificație simbolică,

reprezentând puterea transformatoare a timpului sau imprevizibilitatea vieții. Simbolurile sale nu sunt întotdeauna ușor de descifrat, necesitând o lectură atentă și sensibilă pentru a înțelege mesajul poetic complet. Această încărcare simbolică adâncește stratul semantic al imaginii poetice și conferă o dimensiune mistică sau mitologică operei sale. Astfel, simbolurile lui Loteanu pot funcționa ca punți între diferite niveluri de interpretare, oferindu-i cititorului posibilitatea de a naviga între semnificații concrete și abstracte. În plus, această utilizare a simbolurilor creează o continuitate tematică în opera sa, în care motivele recurente, precum natura, destinul sau dragostea, sunt constant reinterpretate și nuanțate. Simbolurile nu sunt doar vehicule de expresie poetică pentru Loteanu, ci și un mod de a explora adâncimea spirituală a existenței umane. Prin intermediul simbolurilor sale, el reușește să transceandă experiențele imediate și să le ofere o valoare universală. Astfel, imaginile poetice devin nu doar o simplă descriere a lumii, ci un mijloc de a explora și înțelege sensul mai profund al existenței.

Imaginile poetice ale lui Emil Loteanu sunt caracterizate de un *dinamism* aparte, reflectând o lume în continuă mișcare și schimbare. Poezia sa nu este statică, ci este impregnată de o energie constantă, în care elementele naturii și ale emoției par mereu în mișcare. De exemplu, imagini precum „vântul care răscolește câmpul” sau „apele care se izbesc de maluri” sugerează forțele puternice și necontrolabile ale naturii, dar și stările emoționale intense care se schimbă rapid în sufletul uman. Dinamismul lui Loteanu nu este doar unul exterior, fizic, ci și unul interior, emoțional. Personajele sale trec adesea prin transformări emoționale și psihologice rapide, iar imaginile poetice reflectă aceste mișcări ale sufletului. Acest joc constant între forțele exterioare și cele interioare creează o tensiune poetică care atrage cititorul într-un vârtej de senzații și emoții. Lumea poeziilor sale este una vie, în care totul se află într-o continuă transformare. Dinamismul contribuie la originalitatea stilului său poetic, făcând ca fiecare imagine să fie percepută nu doar ca o descriere statică, ci ca o parte dintr-un proces. Fiecare moment poetic devine o etapă într-o mișcare continuă, iar cititorul este purtat de la un sentiment la altul cu o viteză amețitoare. Acest dinamism creează o poezie vie, pulsantă, care nu stagnează, ci își caută permanent expresia în schimbare.

Originalitatea imaginilor poetice ale lui Emil Loteanu se remarcă prin modul său unic de a combina elemente tradiționale cu viziuni inovatoare. În timp ce multe dintre temele abordate de el sunt parte a unei tradiții poetice românești (natura, iubirea, destinul), modul său de a le trata este extrem de personal. Loteanu evită clișeele și reușește să transforme imagini familiare în experiențe noi și surprinzătoare. Originalitatea sa se manifestă și prin tehnicile inedite de a construi metafore și imagini, îmbinând în mod neobișnuit elemente disparate pentru a crea un efect de noutate. În plus, Loteanu explorează noi perspective și unghiuri în reprezentarea lumii poetice. El creează imagini care își păstrează caracterul unic prin asocieri surprinzătoare și printr-un limbaj poetic proaspăt. Această originalitate derivă și din capacitatea sa de a experimenta cu structura și forma poeziei, dând naștere unor construcții neobișnuite care subminează așteptările cititorului și provoacă o reinterpretare constantă a textului. Capacitatea sa de a reinventa imagini poetice și de a oferi o viziune nouă asupra unor teme consacrate face ca poeziile lui Loteanu să fie mereu interesante și captivante. Originalitatea sa nu este doar un scop în sine, ci rezultă dintr-o dorință autentică de a comunica în mod direct și inovator emoții și gânduri complexe. Astfel, imaginile sale poetice au o forță aparte, care rămâne cu cititorul mult timp după încheierea lecturii.

Un alt aspect remarcabil al imaginii poetice la Emil Loteanu este *condensarea expresivă*. În loc să folosească descrieri elaborate și expansive, Loteanu preferă imagini concise, dense, care reușesc să exprime mult prin puține cuvinte. Această tehnică de condensare poetică face ca fiecare imagine să fie plină de semnificații și să transmită o puternică emoție sau idee. Printr-o metaforă simplă, el reușește să sugereze întreaga gamă de trăiri ale personajelor sau să descrie peisaje interioare complexe. Condensarea expresivă conferă poeziei sale o tensiune artistică specială. Prin restrângerea limbajului, Loteanu intensifică impactul fiecărui cuvânt și fiecare imagine capătă o valoare simbolică mai mare. Astfel, un singur vers poate adesea să evoce o întreagă lume de emoții și idei. Acest stil economic, dar încărcat, este caracteristic poeților care își măsoară cu grijă fiecare cuvânt, dând textului o claritate și o forță aparte. Această condensare este, de asemenea, un mod prin care Loteanu creează imagini poetice puternice care rămân memorabile pentru cititor. Deși scurte și aparent simple, aceste imagini sunt pline de semnificații multiple și de profunzime. În loc să își dilueze mesajul prin descrieri lungi și elaborate, el preferă să lase spațiu pentru interpretarea cititorului, provocând astfel o experiență de lectură intensă și participativă.

„În contextul poeziei şaizeciste Loteanu e cel care aduce filmul poetic în demersul liric, adică cinematografiază poezia. Pentru a înţelege modul de a fi al lui Loteanu în poezie, sunt totuşi poemele emblematice, cu nuclee baladeşti, montate/construite în jurul unor simboluri sau metafore globale. Aceste poeme – cu viziuni dinamizate, cu succesiuni de imagini – par a fi scene de film; cel puţin, relaţiile intertextuale etalează înrudirea lor genetică. Din mărturisirile maestrului aflăm că în mai multe cazuri poezia şi filmul au luat fiinţă din una şi aceeaşi stare sufletească a eului creator.” [2, 10].

Loteanu folosește frecvent *imagini ale naturii* pentru a exprima stări sufletești sau idei filosofice, creând un dialog constant între lumea exterioară și cea interioară. Natura este nu doar un decor, ci un reflex al trăirilor personajului poetic. De exemplu, imaginea pădurii în poezia sa capătă multiple valențe simbolice. Pădurea poate fi văzută ca un adăpost, un loc de refugiu față de tumultul lumii exterioare, dar poate simboliza și necunoscutul, misterul vieții și al subconștientului. *„Vuiesc pădurile, / Vuiesc nebune, / Voi auziți? Eu nu știam / Că fagii și gorunii / Au glas atât de viu / Și omenesc.” (Elegia majoră)* [4, 41].

Tema timpului este omniprezentă în poezia lui Emil Loteanu, iar imaginile care ilustrează trecerea ireversibilă a acestuia joacă un rol central. Poetul folosește deseori simboluri clasice ale timpului, precum ceasul, clepsidra sau calendarul, pentru a sublinia efemeritatea vieții și inevitabilitatea schimbării. Aceste imagini devin mijloace prin care se explorează relația dintre memorie și uitare, între trecut și prezent. Clepsidra, de exemplu, este o metaforă pentru timpul care se scurge fără încetare, simbolizând fragilitatea fiecărui moment. În unele poeme, Loteanu descrie cum „nisipul din clepsidră” simbolizează nu doar trecerea timpului, ci și dispariția amintirilor, care se șterg treptat din conștiință. Această luptă constantă cu uitarea și cu încercarea de a păstra momentele importante din viață este o temă recurentă în poeziile sale. *„Să mă aștepți / Să mă aștepți totdeauna - / Peste o zi, / Peste un an, / Peste un veac...” (Monolog în pragul unui crâng*) [4, 81].

Loteanu simte timpul ca pe o forță implacabilă, care avansează necontenit, lăsând urme adânci în suflet și în natură. Imaginea „peste o zi, peste un an, peste un veac” din poezie amplifică ideea de așteptare eternă, o încercare a omului de a transcende limita impusă de trecerea timpului. Această formulare temporală evocă atât speranța continuă, cât și anxietatea

legată de faptul că timpul nu poate fi oprit sau reversat. Clepsidra devine, în subtext, un simbol al fragilității fiecărui moment, sugerând că fiecare fir de nisip care curge reprezintă o clipă pierdută.

Timpul este, astfel, o dimensiune dublă: pe de o parte, un spațiu în care amintirile și iubirile trăite pot fi păstrate, iar pe de altă parte, un inamic care erodează tot ceea ce este frumos și valoros. În această poezie, Loteanu privește timpul ca pe o entitate paradoxală – atât prieten, cât și dușman, un cadru necesar al existenței, dar și o sursă de durere și melancolie.

O altă dimensiune importantă a temei timpului este confruntarea dintre memorie și uitare. Subiectul liric speră ca amintirea sa să dăinuie în ciuda trecerii timpului, însă această speranță este însoțită de conștientizarea faptului că timpul are puterea de a șterge totul. „Să mă aștepți” devine o rugăminte adresată nu doar unei persoane, ci și memoriei colective, ca un strigăt împotriva uitării. În acest context, timpul devine nu doar o măsură a trecerii fizice, ci și o metaforă pentru lupta dintre dorința de a păstra ceea ce este prețios și inevitabilitatea pierderii. Amintirea este văzută ca o formă de rezistență împotriva uitării, o încercare de a opri timpul, cel puțin în planul emoțional.

Loteanu reflectă asupra inexorabilității timpului și asupra felului în care acesta modelează atât viața interioară, cât și cea exterioară. Timpul nu este doar o dimensiune exterioară, ci devine un simbol al condiției umane, al efortului de a înțelege și de a se împăca cu propria mortalitate.

BIBLIOGRAFIE

1. BURLACU A. Emil Loteanu: Poezia, o sărbătoare a sufletului, disponibil pe https://philologia.usm.md/files/journals/arhiva/2016/2_Burlacu_Emil_Loteanu.pdf, 2016
2. DURANT, Gilbert. Structurile antropologice ale imaginarului. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998
3. FONARI, Victoria. „Mito-foria: o componentă a imaginarului în studiul lui Jean-Jacques Wunenburger”, disponibil pe https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/55-60_55.pdf, 2023
4. LOTEANU, Emil. Ritmuri. Chișinău: Cartea Moldovei, 2007.